

igen akad. Adynak s követőinek formanyelvét sem utánozza, noha Ady hatása itt-ott megmutatkozik (*Panasz vers, Istennel* s még egy-két kompozíció). Jó jel, hogy az ifjú költőnő nem szegődik utánzó-jává annak a nagy tehetségnek sem, kiből nyilván erős impulzust merített.

Nő-voltát nem hánytorgatja fel örökösen tehetetelül, mint annyi női lírikusunk. A férfiban nem lát sem ős-ellenséget, sem ős-bálványt. Az emancipált nő kellemetlen harei állása s a túlzott női alázat egyaránt idegen tőle. Sok versében azt találja, amit nőíróink legtöbbször oly igen óvatosan kerülgetnek: igazi nő megnyilatkozást. Erzi és büszkén vallja nemének erejét is, erejét nem a démoniségben, hanem az érzés mélységében s finomságában:

S ha nő látja: mélyebben látja
kinnak terhét, vágját a szívnek,
nő mártirabb, nő odaadóbb,
nő vérzőbb, hívebb...

A női öntudat és önérzet megnevesíti szerelmi líráját is; ebben is nyíltság és természetesség van. Néha eljut a gyónás őszinteségéig, de szókimondása mögött ilyenkor sem a „nézzétek, milyen bátor vagyok!”-féle léha virtuskodás érezhető, hanem a fiatal leánylélek szűzi megnyilatkozása.

Lírai nyíltsága teszi rokonszenvesse művészileg még egészen ki nem forrott tehetségét. Könyvében lelkes és nemesérzésű nő arevonásai tükröződnek, ki lelkének és értelmének kiművelésével, tehetségének kifejlesztésével „magához és Istenhez méltó” kíván lenni.

Rédey Tivadar.

Komáromi János: Hé, kozákok!
Regény. Stádium Sajtóvállalat R.-T. kiadása. Budapest, 1925. — Ha Komáromi Jánosnak legfőbb írói erényét kellene megállapítanom, akkor okvetlenül abbéli képességét emelném ki, hogy a látszólag legalakítatlanabb életjelenségeket is művészileg érdekessé tudja tenni. Az életszerűségnek ez a közvetlensége természetesen erősen naturalista sajátság, de — s ez ami ez írói képességet olyan értékessé teszi — ennek a naturalizmusnak soha sincsen szüksége riktó és éles színek-

re, erőszakolt, keresett helyzetekre és meghökkentő fordulatokra, vagy pedig exotikus, különje jellemekre. Az elbeszélő esemény, a megrajzolt ember az ő gyakorlatában mindenkor egyszerű vonásokból tevődik össze és mindig — él. Az írónak ez a nagy valóságközelisége könnyen fulladhatna részletekbe, az együttes benyomás könnyen pattoghatna szét hatás-szilánkokra, ha e fősajátsággal nem szövetkeznek valami törekvés összefoglaló egységben látásra is.

Ezek a képességek igen előnyösen mutatkoznak legújabb regényében is. A *Hé, kozákok!* is ugyanarról a vidékről, Északkelet-Magyarországról veszi témáját és alakjait, ahonnan a *Vidróczki* cím alatt összefoglalt novellagyűjtemény is vette. Sőt e regényhez minthogyha ama novellák előtanulmányfélék lennének: a *Vidróczki* a vázlatkönyv, emez a skicceken felépülő kompozíció. Komáromi János mindkét könyvében a magyar embernek egy különösebb fajtáját ábrázolja. Az északkeleti Kárpátok lejtőjének lakója nem a tempósabb alföldi, vagy dunántúli magyar: több benne a mozgékony-ság, a szenzációra való hajlam. Temperamentumának könnyebben reagáló természete okozza, hogy mindenáron kötekedő, s hogy a forradalmi és háborús mozgalmak olyan könnyen lángra lobbantható anyagot találnak bennük. Ennek a fajtának könnyen izguló vérmérséklete fantáziáját is megtermékenyíti: igen hajlamos a babonára és a hazugságra. Olyan hazugságra persze, amiben azután önmaga is szentül hisz.

Irodalmunknak ezzel a magyar típusal való gazdagítása Komáromi János érdeme. Az író maga is közülük szakadt, s e regénye is gyermek-kori élményeinek irodalmi lecsapódása. A történet hőse, a főközák, az írónak apai nagyapja; afféle félparaszt, mezőgazdasági munkára járó ember. Középpontja és valósággal törzsfőnöke egy kis körnek, egy kis társadalomnak a társadalomban, a vele egygondolkodásúaknak, akiket azon a vidéken kozákoknak hívtak. Miért? Megmondja az író: „Hiszen vérük szerint nem sok közül volt a havasokon túl lakó valóságos kozákokhoz, de ők mégis kozákok voltak. Különb kozákok a muszkák-

nál. Megférhetetlen, izgága természete miatt csúfolták így először a nagyapámat s a harcias elnevezés idők folyamán átragadt mindazokra, akik az ő vezetése alatt szövettek, hogy csontos kezeikkel előkaparítsák valahogy legalább a sovány kenyeret. Ezeket a kozákokat halálos gyűlölség fűti az uradalmi kasznár ellen, aki a bérletet fel akarja mondani nekik. A kozákokban a nincsetlen ember forradalmi dühe szövetkezik különben is izgága természetükkel, s végzetes tetterre ragadtatják magukat: felgyújtják az urasági csúrt, amely éppen most került tető alá. E csűr építője, az írónak anyai nagyapja, egy istenes lelkű, jószágos ácsmester, aki szembeszáll a kozákokkal, s a ki- nek alakja igen művészi- en van szembeállítva a főkozákkal: amit az egyik nagyapa felépített, azt tönkreteszi a másik. A gyujtogatás az ácsnak életébe kerül, a főkozák pedig mint a tettek értelmi szerzője, börtönbe jut. Majd onnan kiszabadulva, kibékül a tisztartóval. További sorsáról sem a környék lakossága, sem a szerző nem tud pontosat. Egy szörnyű vihar alkalmával, egy borzasztó istenitéletkor — milyen jellemző nyoma erre az istenitélet-emberre! — nyoma vész.

Ennek a történetnek majdnem novellisztikusan egyszerű kompozícióba való szorítása a regény. Az író egyszerűen, erőltetés nélkül mesél, s érdeklődésünk egy pillanatra sem lankad. Az alakok biztos körvonallakkal vannak bemutatva. Csak a tisztartó lányának epizódját érezzük feleslegesnek. Lehet, hogy ez éppen akkor történt, amikor a gyujtogatás, és egészen természetes, hogy a gyermekkori élmények ezt is a főkozák történetéhez asszociálták, de a művészi alakításnak jobban kell válogatni az események között, s csak olyan indítékokat egymás mellé sorolni, amelyek nem esetleges, hanem szükségszerű kapcsolatban vannak egymással. Egy szélesebb keretű regény inkább megtérne e fajta epizódot, de e művében a szerző nyilván szorosabb kötésű kompozícióra törekedett, s ebből a formából bizony kiugrik a kasznár-leány története.

Az írónak helyzet- és emberábrázoló képességével versenyt tart nyelve is. Annyi erőtlen és magyar-

talan nyelvű könyvünk között valósággal üdülés Komáromi János érelyes és magyaros prózáját olvasni. Nyelvében is törekszik regénye színhelyének couleur locale-ját megfesteni, anélkül azonban, hogy egyszer is átsapna valami erőszakolt provincializmusba. Az az önkéntelen és mégis erősen művészi mértéktartás, ami az írónak naturalista alakítási módjában megnyilatkozik, ugyanaz nyelvkezelésében is.

Komáromi Jánosnak írói pályáján eddig minden munkája emelkedést mutatott. Ohajtjuk, hogy további fejlődése e regényével se fejeződjék be, s éppen ezért érdeklődéssel várjuk újabb irodalmi megnyilatkozásait. —bs—

A múmia és egyéb történetek. (Telegdy Jenő könyve.) Nem novellák, hanem modern, szimbolikus mesék. A szerző élénk képzelete fantasztikus és csodás történeteket talál ki, melyek mindegyikének van valami tanulsága. Ez a tanulság néha egyenesen, szárazan szavakba foglalva áll elénk, pl. „a mult csak addig szép, amíg mult marad“, de legtöbbször bele van rejtve a mesebe s nehezen választható el tőle.

Mesevilágában többnyire csodás lények, vagy excentrikus, néha a téboly határan mozgó, sőt egészen tébolyodott emberi lelkek szerepelnek, mesevárosokban, misztikus épületekben, titokzatos boltban, rejtelmes hajón, csodálatos tó partján, vagy realisabb környezetben is. Minden meséje az emberi életet példázza világosabb vagy rejtettebb tanulságokban. Ezek szerint kevés értékes van az emberek között, a világ csupa hazugság, boldogtalanság, az embereket olthatatlan vágyak üldözik, kételyek gyötrik, az emberek értéktelen dolgokon kapkodnak és vakon mennek el az értékesek mellett, az életnek még a legboldogabb ideje is csak, mint mult látszik boldognak. Ez a sötét világnézet nyomasztóvá teszi a mesék levegőjét s ezt a nyomasztó hangulatot fokozza a bennük uralkodó homály is. Olyanok, mint azok a félhomályos vagy egészen sötét tájak és szobák, melyeken ál- munkban tapogatódzunk keresztül bizonytalanul és szorongva.

Az író művészi célzatossággal festi ilyen álomszerűvé, sötétebbé képeit,